

ВІДОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДІАЛОГІЧНОСТІ ТА КРЕАТИВНОСТІ МИСЛЕННЯ У ВЕРБАЛЬНИХ ПРОДУКТАХ ТВОРЧОСТІ

Діса О.В. Відображення взаємозв'язку діалогічності та креативності мислення у вербальних продуктах творчості. У статті висвітлюються питання розвитку творчого потенціалу особистості, зокрема розвитку творчого мислення. Основним механізмом, який дозволяє породжувати нові ідеї та смисли, вважається внутрішній діалог. Розвиток такої властивості мислення як діалогічність дозволяє підвищувати творчу продуктивність, яка по-різному відображується у вербальних та невербальних продуктах діяльності.

Діалогічні форми навчання позитивно впливають на розвиток креативності мислення, що у свою чергу відображується у вербальних продуктах творчості. Процес розвитку творчого мислення складається з ряду етапів і супроводжується соціально значущою діяльністю шляхом переходу від зовнішньої діяльності у формі діалогу до самостійної творчості.

Ключові слова: *творчість, мислення, механізми розвитку, вербальна креативність, внутрішній діалог, внутрішнє мовлення, діалогічність, продуктивність мислення.*

Діса Е.В. Отображение взаимосвязи диалогичности и креативности мышления в вербальных продуктах творчества. В статье рассматриваются особенности развития творческого потенциала личности, различные механизмы творческого процесса. Основным механизмом порождения новой, нестандартной творческой идеи выступает внутренний диалог. Развитие диалогичности мышления позволяет повышать творческую продуктивность, которая по-разному представлена в вербальных и невербальных продуктах деятельности.

Диалогические формы обучения положительно влияют на развитие креативности мышления, эта взаимосвязь отображается в вербальных продуктах творчества. Процесс развития творческого мышления состоит из ряда этапов и сопровождается социально значимой деятельностью путем перехода из внешней деятельности в форме диалога в самостоятельное творчество.

Ключевые слова: *творчество, мышление, механизмы развития, вербальная креативность, внутренний диалог, внутренняя речь, диалогичность, продуктивность мышления.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Аналіз досить значного масиву літератури з проблем творчості, яка в останні десятиліття виокремилася в самостійний комплексний напрямок на межі психології, педагогіки, акмеології, філософії, медицини та деяких інших наук, дозволяє стверджувати, що соціально-економічні перетворення значною мірою стимулюють необхідність постійного розв'язання нових надзвичайно складних завдань: людині сьогоdnішнього, а тим більше завтрашнього дня вже не лише бажано, а навіть необхідно оволодівати творчими вміннями, стратегіями та тактиками як інструментарієм у професійній та й у інших видах діяльності.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Аналізуючи роботи дослідників здібностей та обдарованості (Г.С. Костюк, Б.М. Теплов, О.М. Матюшкін, Я.О.Пономарьов, Н.В. Кузьміна В.Д. Шадріков, Е.О. Голубєва, Д.Б. Богоявленська, В.М.Дружинін та багато інших), можна переконатися, що під творчим потенціалом вчені розуміють обдарованість, готовність до діяльності, творчу обдарованість, готовність до творчої діяльності.

Відомий український дослідник творчості В.О. Моляко розглядає творчу людину як таку, що виражає вищий ступінь розвитку, підготовленості до конкретних видів діяльності й до життя в цілому, до зміни стилів поведінки, до пошуку виходів із кризових ситуацій, до найбільш конструктивного раціонального прийняття рішень у складних та екстремальних умовах. На думку ученого «творчий потенціал – це саме та система, яка абсолютно, так само як, скажімо, й підсвідомість, прихована від будь-якого зовнішнього спостереження; більше того, ми добре розуміємо, що й сам носій творчого потенціалу іноді мало або й зовсім нічого не знає про свої творчі можливості» [7, с. 15].

Дослідження В.О. Моляко, Ж. Піаже, Я.О. Пономарьова, В.А. Роменця та ряду інших вчених показали, що з-поміж всіх адаптаційних ресурсів творчість є специфічною для людини формою взаємодії зі світом (не лише предметним, а й соціальним), яка, окрім задоволення важливих вітальних потреб, створює передумови для духовного розвитку [10; 14; 16; 17].

Світ, середовище (і природне, і соціальне), в якому живе людина, має водночас і стійкі, і мінливі компоненти. Цей поділ визначає дві адаптаційні стратегії і, відповідно, два типи особистості – консервативний і творчий. У цьому сенсі творчу поведінкову стратегію безумовно можна розглядати як засіб адаптації особистості до життєвих, у тому числі й до соціальних, відносин. Творча особистість, взаємодіючи з соціальними групами, не лише присвоює елементи суспільного досвіду, а й у значній мірі є творцем цього досвіду, оскільки завдяки своїй творчій спрямованості та активній позиції впливає на формування групових норм та цінностей [7, с. 31]. Ефективність цього впливу, як показано С. Московісі та його співробітниками, залежить від послідовності і наполегливості у відстоюванні власних поглядів [19].

У роботах сучасних дослідників творчість розглядається як процес створення нового продукту або винайдення раніше невідомого, але необхідного суб'єкту, нового способу виконання певної діяльності [5; 11; 15]. Таке розуміння творчості зумовлює необхідність пошуку механізмів розвитку творчої діяльності, які постійно змінювались в історії розвитку наукових досліджень.

Серед пояснювальних механізмів виникнення нової нестандартної ідеї були такі: переструктурування проблемної ситуації (К. Дункер), випадкова рекомбінація ідей (Д. Саймонтон), дивергентне мислення (Дж. Гилфорд), бісоціації: виникнення нових смислів у результаті перетину віддалених ідей, не пов'язаних очевидною загальністю (А. Кестлер), взаємодія логічного та інтуїтивного (Я.А. Пономарьов), пізнавально-психологічні бар'єри (Б.М. Кедров) та інформаційно-перетворювальні нерутинні бар'єри (Р.Х. Шакуров), інтенція (О.Л. Музыка), семантична гнучкість (А.В. Губенко) та багато інших.

В останні десятиліття ХХ та вже на початку ХХІ століття психологічна наука цілеспрямовано намагається не лише дослідити загальні особливості творчої

діяльності, але й розробити спеціальні засоби, прийоми, методи та технології стимулювання творчого пошуку, розвитку творчих здібностей, формування творчих стратегій розв'язання різноманітних проблем.

С.Д. Максименко, В.О. Моляко, Р.О. Пономарьова, Г.О. Балл, В.В. Дусавицький, Є.М. Заїка окреслюють шляхи розвитку творчого потенціалу особистості за допомогою проблемних методів навчання, гуманізації освітнього простору, розвитку діалогічних методів навчально-виховного процесу, застосування евристично-розвивальних прийомів активізації мислення та стратегіальних підходів у розвитку мислення.

Сучасні наукові досягнення психології мислення свідчать про те, що ідея, гіпотеза чи проблема виникають у свідомості людини на основі суперечності, на основі внутрішнього діалогу між смисловими позиціями [1; 8; 6]. Аналогічної думки дотримується біолог П.Медавар: «На будь-якому рівні наукове розуміння починається з образної, упередженої ідеї про те, що може бути істиною... на будь-якому рівні наукові роздуми являють собою взаємодію двох аспектів думки, діалог двох голосів – фантазуючого і критичного – діалог, якщо хочете, можливого і дійсного» [9, с. 109].

Аналіз літератури з проблеми творчого мислення показує, що існує взаємозв'язок між рівнем розвитку діалогічності та продуктивністю мислення. Наукові погляди М.М. Бахтіна, Л.С. Виготського, В.С. Біблера, Г.М. Кучинського, О.Є. Самойлова дають підстави стверджувати, що процес мислення тісно пов'язаний з внутрішнім діалогом. Погляди на діалог як на властивість мислення відображено в роботах М.М. Бубера, С.М. Ваймана, О.М. Крутій, С.Ю. Курганова, Л.В. Зазуліної та ін. З огляду на ці праці стає зрозумілим, що продуктивне мислення завжди діалогічне. Спираючись на цей висновок та власні дослідження ми не можемо заперечувати те, що внутрішній діалог може виступати механізмом творчого мислення.

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Досліджуючи процес творчого мислення ми спиралися на положення про діалогову природу мислення людини, тому, звернули увагу на елементи внутрішнього діалогу, які спостерігались під час розв'язання творчих завдань. Ми помітили, що у деяких випадках мовлення випробуваних уявляє собою справжній діалог. Використання творчих завдань дозволило виявити не випадковий характер виникнення внутрішнього діалогу, його зв'язок з найбільш продуктивними, творчими фрагментами цього процесу. Це привело нас до питання про функцію внутрішнього діалогу як певної форми спілкування людини із самою собою в індивідуальному мисленнєвому процесі та до розгляду творчого мислення з точки зору психолінгвістики.

З метою повного розуміння прихованих механізмів творчого мислення ми звернулися до психолінгвістичних теорій, які безпосередньо спрямовані на опис власне мовленнєвих процесів в мисленні. Згідно існуючих наукових даних мисленнєвий процес включає ряд компонентів (механізмів), які є загальними у розв'язанні різних типів задач. Одним з таких компонентів є внутрішнє мовлення. Людина завжди лінгвізує власний світ, який безперервно перетворюється за допомогою її мови. Мовлення є засобом і формою людського мислення. Завдяки мовленню здійснюється процес обміну думками як у зовнішньому, так і у внутрішньому діалозі. У свій час Л.С. Виготський, К. Ясперс, В.С. Біблер вважали мовлення універсальною формою людської творчості.

Метою статті є обґрунтування положення про те, що розвиток діалогічності мислення позитивно впливає на рівень розвитку креативності, що у свою чергу відображується у вербальних продуктах творчості.

Виклад методу і результатів дослідження. Результатом першої частини експериментального дослідження було визначення динаміки усвідомлення внутрішнього діалогу при розв'язанні творчих завдань та створення структурно-функціональної моделі мовленнєво-творчого процесу, в якому внутрішній діалог представлений важливим складовим компонентом.

Друга частина експериментального дослідження включала три етапи: констатуючо-діагностичний, творчо-формульвальний та контрольний.

На першому етапі – констатуючо-діагностичному – вивчався рівень розвитку креативності мислення 250 студентів 1 та 2 курсів юридичних факультетів. Для діагностики були підібрані й розроблені психологічні методики, які, по-перше, діагностували рівень розвитку креативності мислення на основі дивергентної продуктивності; по-друге, містили проблемні завдання (задачі), хід розв'язання яких моделював творчий процес; по-третє, передбачали прояв елементів діалогізму, що їх можна було б зафіксувати в продуктах творчої діяльності.

Діагностичний комплекс для вивчення творчого мислення складався з чотирьох методик: тести творчого мислення Торренса, методики «Значення слів», «Склади речення» та «Діалог». За допомогою цього комплексу було простежено динаміку розвитку загальної креативності мислення та основних її показників: легкості, точності, гнучкості, оригінальності, діалогічності, персоніфікованості, адресованості.

Для досягнення мети дослідження необхідно було показати, що розвиток діалогічності мислення приведе до підвищення рівня креативності. Спираючись на дані сучасних психологів про те, що соціальне середовище має визначальний вплив на розвиток креативності мислення, ми розробили програму розвитку діалогічного мислення (далі – програма РДМ), основними завданнями якої було створення сприятливого психологічного клімату в колективі, підкріплення творчої поведінки, використання діалогічних форм навчання для максимальної активізації внутрішніх мовленнєво-мисленнєвих процесів.

Основна мета програми РДМ – формування у студентів уміння розв'язувати проблемні завдання шляхом діалогу. При цьому основний акцент робився на розвиткові мовлення як на засобі реалізації внутрішнього діалогу. Ми не ставили за мету розвиток винятково граматично правильного мовлення. Наша робота полягала в подоланні вербального заслону, навчанні студентів сміливо висловлювати свої думки в мовленні чи письмовому тексті; у знятті психологічних бар'єрів, що перешкоджають вербальній творчості; в підвищенні мотивації до творчості шляхом реалізації власної індивідуальності у творчих завданнях тощо.

Для досягнення поставлених цілей ми дотримувалися такого правила: щоб навчити випробуваних говорити правильно, необхідно спочатку навчити їх просто говорити, тобто вербалізувати думки. А для того, щоб просто говорити, необхідно продуктивно мислити. А продуктивне мислення виникає тільки в діалозі.

Застосування програми розвитку діалогічного мислення дало змогу переконатися в тому, що діалогічні форми навчання позитивно впливають на розвиток креативності мислення. Можна стверджувати, що процес розвитку креативності складається з ряду

етапів і супроводжується соціально значущою діяльністю шляхом переходу від зовнішньої діяльності у формі діалогу до самостійної творчості. Поступово діалог стає певною формою мислення, стратегією здійснення творчого пошуку.

Аналіз прояву вербальної та невербальної креативності привів нас до висновку, що, розвиваючи креативність мислення, необхідно приділяти увагу розвитку основної форми її реалізації у навчальній діяльності – мовленню, тому одним із етапів програми РДМ було розвиток вербальної творчості.

Використані в експериментальному дослідженні методики дозволили прослідкувати динаміку розвитку вербальної креативності. Дуже яскраво це виявилось у текстах-розміркуваннях, які випробувані писали протягом 30 хвилин. За цей час кожний студент створив так званий монологізований діалог, в якому простежувались елементи діалогізму. Можна зробити висновок, що будь-яке розміркування є частиною безперервного потоку внутрішнього діалогу, тобто сформулювати й розвинути думку людина може лише, співставивши її з іншою думкою.

Результати виконання творчих завдань в експериментальному дослідженні показали, що у вербальних продуктах творчості підвищилася їх комунікативна спрямованість, змістовність, оригінальність висловлювань. Розроблена та апробована методика «Діалог» дала можливість розглядати творче мислення залежно від рівня розвитку діалогічності. Методика показала, що наявність у текстах елементів комунікативної спрямованості свідчить про діалогічність мислення, яка у свою чергу дає можливість породжувати велику кількість незвичайних, творчих ідей.

Аналіз мовленнєвих та письмових текстів студентів здійснювався за такими показниками:

1. Персоніфікованість, тобто наявність у тексті елементів, які характеризують саме його автора і, що особливо важливо, відбивають авторське ставлення до тих чи інших проблем, його оцінки.

2. Адресованість, тобто спрямованість тексту на читача, прагнення автора (так чи інакше зафіксоване у тексті) враховувати інтереси, потреби, рівень знань та інші характеристики читача.

3. Діалогічність. Найістотніша характеристика діалогічного тексту є включення до його смислового поля різних точок зору на поставлені питання, зіставлення різних позицій. Саме в зіставленні протиставлень, а іноді й у боротьбі різних точок зору, смислових позицій і народжується смисл тексту. Тому наступним показником була діалогічність – уміння розв'язувати проблемні завдання шляхом розгляду та співставлення декількох смислових позицій у внутрішньому діалозі.

Результати обчислення Т-критерію Ст'юдента між показниками контрольної та експериментальної груп за показниками персоніфікованості склав 4,29, адресованості – 3,62, діалогічності – 6,66, що не перевищує помилку – $p < 0,001$.

До уваги також брався такий показник, як ситуативність - наявність у тексті так званих лакун, які ніби задають ритм внутрішнього діалогу читача. Лакуна – це пропуск у викладенні або обгрунтованні деяких положень, які автор мов би «не додумує», але багато чого має на увазі у внутрішньому смислі. Як зазначає Н.В. Чепелева [18], використання таких лакун потребує від автора тексту великої майстерності, оскільки пропуск тих чи інших ланок викладу може зробити текст просто фрагментарним, незрозумілим. При аналізі текстів, відповідей на питання нами було використано метод

інтент-аналізу, який дозволяє розкрити прихований смисл письмового або усного мовлення, виявити мотиви та цілі висловлювання.

Під час проведення занять за програмою РДМ нами велися спостереження за вербальною поведінкою випробуваних та аналізувалися їх мовленнєві та письмові тексти. Ідея аналізу була в тому, щоб застосувати уявлення про діалогічність мислення до аналізу спонтанних діалогів та письмових текстів і на цій основі показати, що внутрішній діалог є складовим компонентом творчого мислення.

У якості експериментального матеріалу використані диктофонні записи навчальних дискусій, письмові тексти досліджуваних. При їх аналізі фіксувалися елементи персоніфікованості, адресованості та діалогічності – мінімальні змістовні прояви, які виражають певні комунікативні стосунки (зовнішні і внутрішні). Лексичний склад текстових елементів оцінювався кількісно методом контент-аналізу.

Дискусія на задану тему передбачала обговорення, оцінку сказаного вище, вираження власної думки з проблеми тощо. Постійне співвіднесення точок зору, звернення до партнерів – характерна особливість мовлення в дискусії. Як показує проведений аналіз, діалогічність мислення проявляється при цьому достатньо чітко.

Елементи персоніфікованості завжди присутні при формулюванні суджень, коментуючих висловлювань, які відображують загальну ситуативну самооцінку, ступень відношення до проблеми, рівень впевненості в собі та ін. Прикладами персоніфікованості вважалися такі лексичні включення:

- «Я почав говорити про це...»;
- «На мою думку...»;
- «Я маю право не погодитись...»
- «Як я для себе вирішив, це...»;
- «Мені здається...»;
- «Я переконаний...» та ін.

У загальній формі елементи персоніфікованості можуть проявлятися у вставних включеннях типу: «можливо», «як би», «ну я не знаю, припустимо...», «звичайно», «безсумнівно» та ін. Такі включення створюють загальний впевнений або невпевнений тон мовлення.

Елементи адресованості постійно проявлялися в особливостях звертання до партнерів як у мовленнєвих текстах під час дискусії, так і у письмових текстах при виконанні самостійної роботи. Вони відображали особисте ставлення до партнера, до всієї аудиторії, зацікавленість у проблемі. Про це свідчили такі лексичні включення: «Якщо ти так думаєш...», «А чому так?», «Розумієте, це...», «Скажіть, чому в цьому питанні...», «Все, достатньо, вже ясно...», «Ти маєш на увазі...» та ін.

У мовленнєвих та письмових текстах нами фіксувалися елементи діалогізму, які відображували перш за все процес внутрішнього діалогу. Наприклад:

- «З одного боку це так, з іншого...»;
- «Це по-перше, а по-друге...»;
- «Якщо взяти до уваги ще й це...»;
- «Це неможливо об'єднати разом...»;
- вживання включень «але», «однак», «проте» та ін.

Наявність цих елементів тексту показує, що досліджувані обмірковують різні ідеї, співставляють різні точки зору, намагаються враховувати усі варіанти розв'язання

проблеми у внутрішньому плані та знайти ефективне вирішення.

Аналіз мовленнєвих і письмових текстів, спостереження за мовленнєвою поведінкою досліджуваних, аналіз невербальних продуктів творчої діяльності дозволили простежити певні особливості поведінки під час творчої діяльності. Залежно від прояву та особливостей реалізації креативних здібностей нами виділено та охарактеризовано чотири типи особистості креативів: креативний лідер, креативний виконавець, незалежний креатив, проблемний креатив.

Тип креативний лідер. Завжди активний в обговоренні проблем. У більшості випадків пропонує змістовні, оригінальні, нестандартні ідеї. У дискусіях може відстоювати власну точку зору шляхом переконання інших. Може організувати групу для обговорювання проблеми. Якщо в когось з учасників дискусії є продуктивне вирішення проблеми, може його почути, виділити, представити іншим та відстояти. Добре реалізує креативні здібності як у вербальних, так і у невербальних продуктах творчої діяльності. Використовує креативні здібності у навчанні.

Тип креативний виконавець. Достатньо активний у груповій та самостійній роботі. Має високу мотивацію до творчої діяльності. Завжди може пропонувати цікаві ідеї, але недостатньо наполегливий у їх відстоюванні. Часто його ідея підхоплюється лідером і впроваджується в дискусію. Досліджувані такого типу часто декілька разів вербалізують продуктивну ідею і чекають, поки її почує група або лідер. У груповій діяльності активний, але не завжди може реалізувати свої творчі здібності. При самостійному виконанні творчих завдань продуктивність мислення виражається краще ніж у груповій діяльності. У процесі реалізації творчих здібностей потребує підтримки, стимулювання та сприятливих умов.

Тип незалежний креатив. Помірно активний у груповій діяльності. Зацікавлений у розв'язанні проблемної ситуації, але більше слухає, ніж говорить. Якщо пропонує власну ідею, то дуже добре її обдумує, обгрунтовує та формулює. Як правило, може висловитись тоді, коли усім вже нічого сказати. Його складно переконати, якщо він має власну точку зору і впевнений в її правильності. Тримається спокійно, незалежно від лідера, але в цілому в групі добре взаємодіє. У груповій діяльності не завжди реалізує творчі здібності, але у самостійній роботі показує високі результати. Письмові тексти та малюнки містять змістовні, оригінальні ідеї. У навчальній діяльності не завжди добре реалізує творчі здібності.

Тип проблемний креатив. Помірно активний у груповій діяльності. Сприятливі умови у групі та активні форми навчання значно стимулюють прояв творчих здібностей. Малюнкові тести виконує завжди краще, ніж завдання вербального характеру. Існує ряд причин, за яких креативність мислення може блокуватися. Серед них: хвороби, конфлікти у сім'ї, наявність власних комплексів тощо. Дуже вразливий, невпевнений у собі, чуттєвий до критики. Мовленнєва діяльність утруднена. Через відсутність ціннісної підтримки з боку найближчого соціального оточення «проблемний креатив» іноді опиняються у так званому стані «екзистенційній ізоляції» (І. Ялом), яка переживається ним як почуття самотності. Для високої продуктивності мислення необхідно проводити відповідну роботу щодо корекції особистісної сфери.

Висновки та подальші перспективи досліджень. Таким чином, дослідження процесу розвитку творчого мислення студентів показав, що діалогічність є необхідним компонентом творчого мислення, цей взаємозв'язок відображується у вербальних

продуктах творчості й в мовленнєвому оформленні думки.

Розвиток творчого мислення як передумова творчого розвитку особистості може знайти свою повну реалізацію лише у динамічній моделі навчання, де вся дидактична система функціонує як система, що розвивається за законами педагогічної логіки. Але вся складність полягає в тому, що в полі зору повинна постійно знаходитися взаємодія двох систем: внутрішніх психологічних механізмів творчого розвитку особистості та зовнішніх засобів педагогічного впливу. Креативність є властивістю, котра актуалізується лише тоді, коли це дозволяє соціальне середовище.

Мислення сучасної людини – це діалог, тому особливої актуальності набуває проблема розвитку діалогічного мислення студентів, яке є початком професійної творчості. До того ж існує зв'язок між рівнем розвитку діалогічності та продуктивністю мислення.

Виходячи з цього положення, ми повинні вести пошук нових педагогічних технологій, які сприяли б ефективному навчанню та вихованню. Це можливо лише при врахуванні та використанні у навчально-виховному процесі знань про внутрішні психологічні механізми творчого розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Библер В.С. Мышление как творчество. – М., 1975. – 400 с.
2. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 320 с.
3. Балл Г.О. Психология розвитку творчої особистості. – К., 1996. – 236 с.
4. Губенко А.В. Психосемантические механизмы творческого мышления // Практична психологія та соціальна робота, № 8, 2014.- С.70-80.
5. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 368 с.
6. Діса О.В. Внутрішній діалог як необхідний компонент творчого мислення // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Костюка АПН України.— К., 2001.— Т. III, Ч. 6.— 260с.
7. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
8. Кучинский Г.М. Психология внутреннего диалога. – Минск, 1988. – 205 с.
9. Медавар П. Литература против науки // Диалоги. – М.: Политиздат, 1979. – С. 108-114.
10. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. – К.: Знание, 1978. – 44 с.
11. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности // Вопр. психол. – 1994. – №5. – С. 86-95.
12. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Наук. записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Вип. 22. Актуальні проблеми сучасної української психології.– К., 2002. – С. 221-229.
13. Музика О.Л. Розвиток обдарованості та умови її втрати з позицій суб'єктно- ціннісного аналізу // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 6. – С. 142-149.
14. Пиаже Ж. Теория Ж.Пиаже // История зарубежной психологии (30-60-е гг. XX в.). Тексты / Под ред. П.Я. Гальперина, А.Н. Ждан. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986. – С 232-292.
15. Поддъяков Н.Н. Новый подход к развитию творчества у дошкольников // Вопросы психологии – 1990. – №1. – С. 16-19.
16. Пономарёв Я.А. Психология творчества. – М.: Наука, 1976. – 303 с.
17. Роменець В.А. Психологія творчості. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.
18. Чепелева Н.В. Діалогічність тексту та її вплив на розуміння // Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність. Матеріали конференції. – Київ, 1993. – Т. 3. – С. 384.
19. Moscovici S., Personaz P. Study in social influence 5: Minority influence under conversion behavior in a perceptual task // Exp. Soc. Psychol. – 1980. – №16. – P. 270-282. 273. Thomae H. Das I

Spisok vikorostanih dzherel

1. Bybler V.S. Myshlenye kak tvorchestvo. – M., 1975. – 400 s.
2. Bogojavlenskaja D.B. Psihologija tvorcheskyh sposobnostej. – M.: Yzdatel'skyj centr «Akademyja», 2002. – 320 s.
3. Ball G.O. Psihologija rozvytku tvorchoi' osobystosti. – K., 1996. – 236 s.
4. Gubenko A.V. Psihosemantycheskye mehanyzmi tvorcheskogo myshlenija // Praktychna psihologija ta social'na robota, № 8, 2014.- S.70-80.
5. Druzhynyn V.N. Psihologija obshhyh sposobnostej. – SPb.: Pyter Kom, 1999. – 368 s.
6. Dysa O.V. Vnutrishnij dialog jak neobhidnyj komponent tvorchoho myslennja // Problemy zagal'noi' ta pedagogichnoi' psihologii': Zbirnyk naukovykh prac' Instytutu psihologii' im. Kostjuka APN Ukrainy.— K., 2001.— T. III, Ch. 6.— 260s.
7. Zdibnosti, tvorchist', obdarovanist': teorija, metodyka, rezul'taty doslidzhen' / Za red. V.O. Moljako, O.L. Muzyky. – Zhytomyr: Vyd-vo Ruta, 2006. – 320 s.
8. Kuchynskij G.M. Psihologija vnutrennego dialoga. – Mynsk, 1988. – 205 s.
9. Medavar P. Lyteratura protyv nauki // Dyalogy. – M.: Polytyzdat, 1979. – S. 108-114.
10. Moljako V.A. Psihologija tvorcheskoj dejatel'nosti. – K.: Znanye, 1978. – 44 s.
11. Moljako V.A. Problemy psihologii' tvorchestva y razrobotka podhoda k yzuchenju odarennosti // Vopr. psihol. – 1994. – №5. – S. 86-95.
12. Moljako V. O. Psihologichna teorija tvorchosti // Nauk. zapysky In-tu psihologii' im. G.S. Kostjuka APN Ukrainy. Vyp. 22. Aktual'ni problemy suchasnoi' ukrai'ns'koi' psihologii'. – K., 2002. – S. 221-229.
13. Muzyka O.L. Rozvytok obdarovanosti ta umovy ii' vtraty z pozycij sub'jektno- cinnisnogo analizu // Pedagogika i psihologija profesijnoi' osvity. – 2005. – № 6. – S. 142-149.
14. Pyazhe Zh. Teoryja Zh.Pyazhe // Ystoryja zarubezhnoj psihologyy (30-60-e gg. XX v.). Teksty / Pod red. P.Ja. Gal'peryna, A.N. Zhdan. – M.: Yzd-vo Mosk. un-ta, 1986. – S 232-292.
15. Podd'jakov N.N. Novyj podhod k razvytyju tvorchestva u doskol'nykov // Vopr. psihol. – 1990. – №1. – S. 16-19.
16. Ponomarëv Ja.A. Psihologija tvorchestva. – M.: Nauka, 1976. – 303 s.
17. Romenec' V.A. Psihologija tvorchosti. – K.: Lybid', 2004. – 288 s.
18. Chepeljeva N.V. Dialogichnist' tekstu ta ii' vplyv na rozuminnja // Aktual'ni problemy psihologii': tradyicii i suchasnist'. Materialy konferencii'. – Kyi'v, 1993. – T. 3. – S. 384.
19. Moscovici S., Personaz P . Study in social influence 5: Minority influence under conversion behavior in a perceptual task // Exp. Soc. Psychol. – 1980. – №16. – P. 270-282. 273. Thomae H. Das I

Dysa O.V. Representation of dialogic and thinking creativeness connection in verbal creativity. This article covers the issue of the personal creative potential development, particularly the development of thinking creativeness. Inner dialog is considered to be the main mechanism allowing to generate new ideas and senses. The development of the dialogic as the feature of thinking permits to increase the creative productivity which differs in verbal and non-verbal creativity. The understanding of creativity as a process of a new product creation or an invention of an unknown one causes the necessity of the searching of creativeness development mechanisms, which changed constantly during the history of scientific research. The literary analysis on thinking creativeness issue points to the correlation between the developmental level of dialogic and thinking productivity. Application of the dialogical thinking development program of the proves the positive impact of the dialogical training on the thinking creativeness development that reflects on verbal creativity. The creativity development process contains several stages and is accompanied by the socially-significant activity per transition from the external activity as a dialog to the independent self-creativity. Gradually the dialog becomes the certain thinking form, the strategy of the creative search realization. The creative thinking development as starting condition for the creative development of the person can obtain the full realization only in the dynamic model of training where all didactical system functions as a system developing by the law of educational logic.

Key words: *creativity, thinking, development mechanism, verbal creativeness, inner dialog, inner speech, dialogic, thinking productivity.*